

Målnummer:	Ö2326-96	Avdelning:	
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	1998-04-24		
Rubrik:	Skuldsanering har inte beviljats före detta näringsidkare i visst fall då skulderna uppkommit till följd av underlåtenhet att till staten betala arbetsgivaravgift och för anställda innehållen A-skatt.		
Lagrum:	4 § skuldsaneringslagen (1994:334)		
Rättsfall:	NJA 1972 s. 115 II		

REFERAT

C.J., född 1948, ansökte hos Kronofogdemyndigheten i Jämtlands län om skuldsanering.

Beträffande C.J:s ekonomiska förhållanden antecknades följande: Gälldenären är ensamstående och studerar f n vid socialhögskola. Målet med studierna är socionomarbete. Ingångslönen för sådant arbete uppges vara ca 13-13 500 kr per månad. Inkomsten för närvarande består av studielån/bidrag samt arbetslöshetskassa under sommarmånaderna (6 697 kr per mån i genomsnitt). Skulderna uppgår till ca 2,4 miljoner kr. Gälldenären har i sin ansökan uppgivit att tillgångar saknas.

Kronofogdemyndigheten anförde i beslut d 19 april 1995: För att beviljas skuldsanering skall det vara möjligt att göra en någorlunda säker prognos beträffande gälldenärens eventuella betalningsutrymme. Gälldenären studerar för närvarande på högskola och beräknas vara klar med studierna under 1996. Osäkerhet råder beträffande framtida arbete och inkomster. En skuldsaneringsplan skall kunna uppfattas som trovärdig hos borgenärskollektivet. Det övergripande syftet med en skuldsanering är ekonomisk rehabilitering för gälldenären. Detta innebär inte att man får glömma borgenärernas berättigade krav på utdelning där så är möjligt.

Kronofogdemyndigheten bedömer gälldenärens ekonomiska situation så osäker att en trovärdig prognos beträffande ett eventuellt betalningsutrymme ej låter sig göras. Ansökan om skuldsanering skall därför avslås.

C.J. överklagade i Östersunds TR.

TR:n (rådmannen Ingebrand) anförde i beslut d 16 juni 1995: Enligt 4 § 1 st 1 skuldsaneringslagen krävs som första förutsättning för skuldsanering att gälldenären är på obestånd och så skuldsatt att han inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid. TR:n finner härvid att C.J. med hänsyn till skuldernas storlek och begränsade inkomster f n är på obestånd och att denna situation kan antas bestå under överskådlig tid. Även om C.J. skulle erhålla fast anställning på heltid synes det uteslutet att han inom överskådlig tid skulle kunna betala sina skulder. Det s k kvalificerade insolvensrekvisitet är därmed uppfyllt.

Enligt 4 § 1 st 2 skuldsaneringslagen förutsätts vidare för skuldsanering att sådan är skälig med hänsyn till gälldenärens personliga och ekonomiska förhållanden. Vid denna bedömning skall enligt 4 § 3 st skuldsaneringslagen särskilt beaktas skuldernas ålder och omständigheterna vid deras tillkomst. Av handlingarna framgår att betalningsskyldighet för C.J. för den i målet största

skulden, 1,7 miljoner kr till staten, fastställdes i dom så sent som d 3 nov 1994. Av förarbetena till skuldsaneringslagen framgår att skuldsanering i princip är utesluten om huvuddelen av skulderna inte är äldre än 3-4 år. Med beaktande härav finner TR:n att förutsättningarna för skuldsanering för C.J. inte är uppfyllda, varför kronofogdemyndighetens beslut skall stå fast. Överklagandet lämnas således utan bifall.

C.J. överklagade i HovR:n för Nedre Norrland och yrkade att HovR:n skulle bifalla hans ansökan om skuldsanering samt återförvisa ärendet till kronofogdemyndigheten.

Till stöd för sitt överklagande anförde han: Kronofogdemyndigheten avslög hans ansökan med stöd av 4 § 1 st första punkten skuldsaneringslagen, dvs på grund av att det s k kvalificerade insolvensrekvisitet inte ansågs uppfyllt. Det var med stöd av det rekvisitet som han överklagade till TR:n. TR:n avslög dock beslutet med stöd av 4 § 1 st andra punkten och 3 st och gav honom inte tillfälle att förklara eller bemöta TR:ns påstående, varför TR:n förfarit felaktigt. Det är riktigt att skulderna fastställdes i dom d 3 nov 1994. Skulderna visade sig dock redan d 24 april 1991 när Hörnebo Stolfabrik AB samt Grönhult Möbellackering AB försattes i konkurs, vid vilken tidpunkt det stod klart att skulderna inte skulle komma att regleras. Skulderna måste i vart fall anses ha uppkommit d 14 aug 1992, då krav från skattemyndigheten tillställdes honom.

Riksskatteverket anförde i avgivet yttrande följande. En stor del av C.J:s skuldbörda - ca 1,7 miljoner kr - avser betalningsansvar som han ålagts på grund av att han som ställföreträdare för Hörnebo Stolfabrik AB och Grönhult Möbellackering AB av grov oaktsamhet underlåtit att betala bolagens mervärdesskatt, arbetsgivaravgifter samt den innehållna preliminärskatten för de anställda i bolagen. Han har vidare dömts till ansvar för brott mot uppbördslagen på grund av underlåtenheten att som ställföreträdare för bolagen betala den preliminärskatt som innehållits för de anställda i bolagen (Skövde TR:s domar dels d 20 febr 1991, nr DB 50, dels d 27 maj 1992, nr DB 173). Med hänsyn till detta kan det inte vara skäligt att medge skuldsanering för C.J..

C.J. anförde med anledning av Riksskatteverkets yttrande att den av honom tidigare bedrivna näringsverksamheten drevs seriöst, att det förhållandet att en betydande del av skuldbördan hänför sig till tidigare bedrivna näringsverksamhet skall ses positivt samt att den omständigheten att han är dömd för brott inte i sig hindrar att han beviljas skuldsanering.

HovR:n (hovrättslagmannen Hegrelius Jonson samt hovrättsassessorerna Hård, referent, och Magnusson) anförde i beslut d 29 april 1996: För att en gäldenär skall beviljas skuldsanering skall samtliga rekvisit i 4 § skuldsaneringslagen (1994:334) vara uppfyllda. Det är således inte tillfyllest att det s k kvalificerade insolvensrekvisitet enligt den angivna bestämmelsens 1 st första punkt är uppfyllt. Enligt 1 st andra punkten erfordras även att det är skäligt med hänsyn till gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden att skuldsanering beviljas honom. Vid den angivna skälighetsbedömningen skall bl a beaktas skuldernas ålder, omständigheterna vid deras tillkomst samt de ansträngningar som gäldenären har gjort för att fullgöra sina förpliktelser. Uppgifter om dessa förhållanden skall enligt 10 § skuldsaneringslagen framgå redan av gäldenärens ansökan om skuldsanering.

För det fall att det kvalificerade insolvensrekvisitet inte anses uppfyllt är någon skälighetsbedömning inte erforderlig. Om emellertid omständigheterna ger vid handen att gäldenären är på obestånd och så skuldsatt att han inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid måste också prövas om det med beaktande av samtliga omständigheter är skäligt att gäldenären beviljas skuldsanering. Något hinder för TR:n att på sätt som skett ingå i en prövning av om det med hänsyn till skuldernas ålder och omständigheterna vid deras tillkomst kunde anses skäligt att bevilja C.J. skuldsanering har således inte förelegat.

I likhet med TR:n finner HovR:n att C.J. är på obestånd och så skuldsatt att han inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid. Med beaktande av att hans betalningsskyldighet för bolagens skatteskulder till största delen fastställts genom dom så sent som d 3 nov 1994 på grund av att han befunnits ha genom grov oaktsamhet underlåtit att inbetala skattebeloppen till staten, kan det emellertid, som TR:n funnit, inte anses skäligt att nu bevilja honom skuldsanering. HovR:n lämnar överklagandet utan bifall.

C.J. överklagade och yrkade att HD med ändring av HovR:ns beslut skulle bifalla hans ansökan om skuldsanering och återförvisa ärendet till kronofogdemyndigheten för erforderlig behandling.

Ärendet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, RevSkr Bramstång, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande beslut: Skäl. HD finner att C.J. är på obestånd och så skuldsatt att han inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid. Insolvensrekvisitet enligt 4 § 1 st första punkten skuldsaneringslagen (1994:334) är således uppfyllt. Frågan är då om det med hänsyn till dennes personliga och ekonomiska förhållanden är skäligt att skuldsanering beviljas honom. Vad som i detta fall tilldrar sig särskilt intresse är skuldernas ålder och omständigheterna vid deras tillkomst (4 § 1 st 2 p och 3 st skuldsaneringslagen).

Av utredningen framgår att C.J., tillsammans med systemen A-B.J., drivit näringsverksamhet i Hörnebo Stolfabrik AB med början 1986 och Grönhult Möbellackering AB med början 1987. Bolagen drabbades tidigt av likviditetsproblem och verksamheten upphörde genom att bolagen efter egen ansökan försattes i konkurs vid Skövde TR d 24 april 1991. Av C.J:s skuldsättning utgör drygt 600 000 kr bankkulder med anknytning till bolagen. Huvudparten av skuldbördan avser emellertid betalningsansvar som han i egenskap av ställföreträdare för bolagen ålagts genom Lidköpings TR:s dom d 3 nov 1994, nr DT 373. Enligt domen har C.J., tillsammans med systemen, av grov oaktsamhet underlåtit att till staten inbetala aktuella skatter och avgifter. Av skuldförteckningarna för respektive bolag framgår att A-skatt/arbetsgivaravgifter inte inbetalts för 15 respektive 16 månader. Skuldsättningen har således ökats väsentligt genom att verksamheten under relativt lång tid drivits vidare trots att det uppenbarligen saknats förutsättningar att reglera löpande skatter och avgifter. C.J. har vidare ådömts dagsböter för brott mot uppbördslagen på grund av underlåtenheten att inbetala innehållen preliminärskatt för de anställda i bolagen (Skövde TR:s domar d 20 febr 1991, nr DB 50, och d 27 maj 1992, nr DB 173).

I förarbetena till skuldsaneringslagen uttalas att det normalt måste förflyta ett antal år från det att problem med överskuldssättning först visar sig för att skuldsanering skall komma i fråga och att skuldsanering i regel bör vara utesluten om merparten av skulderna inte är äldre än 3 a 4 år (prop 1993/94:123 s 99). Vidare konstateras, att skulder hänförliga till tidigare bedriven näringsverksamhet inte bara bör omfattas av skuldsaneringsinstitutet utan dessutom beaktas positivt vid den allmänna skälighetsbedömningen; detta givetvis under förutsättning att verksamheten kan betraktas som seriös och inte har anknytning till brottslig verksamhet (a grop s 100 samt Hellners-Mellgvist, Skuldsaneringslagen, 1995 s 73ff).

Skuldsättningens ålder är numera sådan att den i sig inte kan anses utgöra något hinder mot skuldsanering. Med beaktande av tillkomstsättet för merparten av skuldsättningen kan det emellertid inte anses skäligt att C.J. redan nu beviljas skuldsanering.

HD:s avgörande. HD lämnar överklagandet utan bifall.

HD (JustR:n Lind, Lars K Beckman, Svensson och Thorsson) fattade följande

slutliga beslut: Skäl. I ärendet är utrett att C.J. är på obestånd och så skuldsatt att han inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid. Frågan är då om C.J:s personliga och ekonomiska förhållanden är sådana att det finns skäl att avslå hans ansökan om att skuldsaneringsförfarande skall inledas. Omständigheterna vid skuldernas tillkomst är därvid av särskilt intresse.

Av utredningen framgår att C.J., tillsammans med sin syster A-B.J., drivit näringsverksamhet i Hörnebo Stolfabrik AB med början 1986 och i Grönhult Möbellackering AB med början 1987. Bolagen drabbades tidigt av likviditetsproblem. För att kunna hålla verksamheten i gång och bevara sysselsättningen för sina sex till åtta anställda valde syskonen, i hopp om att till slut kunna reda upp situationen, att betala sina leverantörer framför att till staten betala innehållna preliminärskatter samt mervärdesskatt och sociala avgifter. De sökte också finna en köpare till företagen men lyckades inte med detta.

Verksamheten upphörde genom att bolagen efter egen ansökan försattes i konkurs d 24 april 1991. C.J. hade dessförinnan, d 20 febr 1991, av Skövde TR dömts för brott mot uppbördslagen till sextio dagsböter för att han som ansvarig företrädare för Hörnebobolaget av grov oaktsamhet underlåtit att under tiden november 1989-april 1990 vid olika tillfällen inom föreskriven tid betala in preliminärskatt med sammanlagt något över 150 000 kr. Vid tiden för domens meddelande var beloppet dock inbetalt. I domen uttalas att även om de innehållna men ej i rätt tid inbetalade skattebeloppen i en del fall varit förhållandevis små det med hänsyn till omständigheterna inte var fråga om ringa fall i den mening som avses i 81 § uppbördslagen.

C.J. har vidare av Skövde TR d 27 maj 1992 dömts för brott mot uppbördslagen till trettio dagsböter för att han av grov oaktsamhet underlåtit att vid olika tillfällen under tiden juli 1989-april 1991 betala in skatt för i bolagen anställda med sammanlagt 432 093 kr. I domen uttalas att nästan samtliga gärningar är begångna före domen d 20 febr 1991 och att C. i kort efter den domen vidtog åtgärder för att avveckla bolagens verksamhet, varför påföljden kunde stanna vid ett måttligt bötesstraff. C.J. ålades i domen betalningsskyldighet enligt 77 a § uppbördslagen med sammanlagt nära 160 000 kr.

C.J. har slutligen, efter att i augusti 1992 av skatteförvaltningen ha blivit krävd härpå, i dom d 3 nov 1994 av Lidköpings TR, såsom ställföreträdare för de båda bolagen förpliktats att till staten utge 1 560 753 kr avseende för anställda innehållna preliminär skatt samt sociala avgifter, mervärdesskatt, restavgifter och förseningsavgifter. Ungefär hälften av beloppet skulle betalas solidariskt med A-B.J..

Av C.J:s skuldsättning på nära 2,4 miljoner kr utgörs således huvudparten eller 1,7 miljoner kr av skuld till staten enligt nu nämnda domar. Drygt 600 000 kr utgörs av bankkulder med anknytning till de båda bolagen.

I förarbetena till skuldsaneringslagen uttalas att skulder hänförliga till tidigare bedriven näringsverksamhet kan bli föremål för skuldsanering. Den tidigare verksamheten får emellertid då inte ha haft anknytning till brottslig verksamhet. Har den haft sådan anknytning bör detta förhållande tala mot att skuldsanering beviljas (prop 1993/94:123 s 100 samt Hellners-Mellgvist, Skuldsaneringslagen, 1995 s 73ff).

Den brottslighet som ligger bakom merparten av C.J:s nuvarande skulder har visserligen inte bedömts vara uppsåtlig. Den har emellertid avsett sammanlagt stora belopp och pågått under lång tid. Av skuldförteckningar som upprättats för de två bolagen framgår sålunda att arbetsgivaravgifter och innehållna A-skatt inte inbetalts för 14 respektive 16 månader under åren 1989-1991. Skuldsättningen har härigenom ökats väsentligt. C.J. har med andra ord använt skattemedel som riskkapital i bolagen (jfr NJA 1972 s 115 II spec s 128). Det framstår mot denna bakgrund inte som skäligt att C.J. nu beviljas

skuldsanering.

HD:s avgörande. HD lämnar överklagandet utan bifall.

Referenten, JustR Westlander var skiljaktig beträffande utgången och ansåg att domskälen efter det stycke som börjar "Av C.J:s" och slutar "anknytning till de båda bolagen" skulle ha följande lydelse: Skulderna har således uppkommit i den av C.J. bedrivna näringsverksamheten. Enligt förarbetena till skuldsaneringslagen bör det inte ställas upp något hinder för en före detta näringsidkare att erhålla skuldsanering. Tvärtom uttalas att det förhållandet att en betydande del av en persons skuldsättning härrör från en tidigare bedrivna näringsverksamhet till och med kan tala för att skuldsanering bör beviljas och bör beaktas positivt vid den allmänna skälighetsbedömningen. Det framhålls dock att det är viktigt att den tidigare bedrivna näringsverksamheten inte haft anknytning till brottslig verksamhet. Det allmänna förtroendet för ett skuldsaneringsinstitut skulle riskeras att rubbas om den som dömts för exempelvis omfattande bedrägerier eller gäldenärsbrott skulle kunna erhålla skuldsanering (se prop 1993/94:123 s 89f och 100).

C.J. har ovedersägligen gjort sig skyldig till brottslig verksamhet i samband med sin näringsutövning genom att på angivet sätt bryta mot uppbördslagen. Det bör dock erinras om att den brottslighet som han dömts för inte bedömdes ha begåtts uppsåtligt och inte föranledde strängare straff än böter samt att det i domen från d 20 febr 1991, som föranledde det strängare straffet, uttalas att de innehållna men ej i rätt tid inbetalade skattebeloppen i en del fall varit förhållandevis små. Någon ekonomisk brottslighet i egentlig mening har det således inte varit fråga om. Det har vidare i ärendet inte framkommit annat än att C.J. och hans syster A-B.J. haft ambitionen att driva verksamheten i de båda bolagen seriöst och att de i den uppkomna situationen med bristande likviditet inte handlat som de gjort för att gynna sig själva ekonomiskt utan för att hålla verksamheten gående i hopp om att kunna reda upp situationen och bevara sysselsättningen för sina anställda.

Vid angivna förhållanden kan den brottslighet som C.J. gjort sig skyldig till inte anses utgöra sådan grov ekonomisk brottslighet som lagstiftaren menat skall diskvalificera en förutvarande näringsidkare från möjligheten att beviljas skuldsanering. Inte heller kan vad som i övrigt framkommit om C.J:s personliga och ekonomiska förhållanden anses ge tillräckligt stöd för att avslå hans ansökan om att skuldsanering skall inledas. HovR:ns, TR:ns och Kronofogdemyndighetens i Jämtlands län beslut skall därför upphävas och ärendet visas åter till kronofogdemyndigheten.

HD:s beslut meddelades d 24 april 1998 (mål nr Ö 2326/96).

Sökord: Skuldsanering; Arbetsgivaravgift; Skatt; Näringsidkare

Litteratur:
